Symbol i parodia. Chochoł z *Wesela* Wyspiańskiego i chochoł z *Szewców* Witkacego

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Animacja
- Audiobook
- Dla nauczyciela

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy*, [w:] tegoż, *Dramaty*, wybór Konstanty Puzyna, Warszawa 1979, s. 438–439.
- Źródło: Stanisław Wyspiański, *Wesele [fragmenty]*, oprac. Jan Nowakowski, Wrocław 1981, s. 84–257.

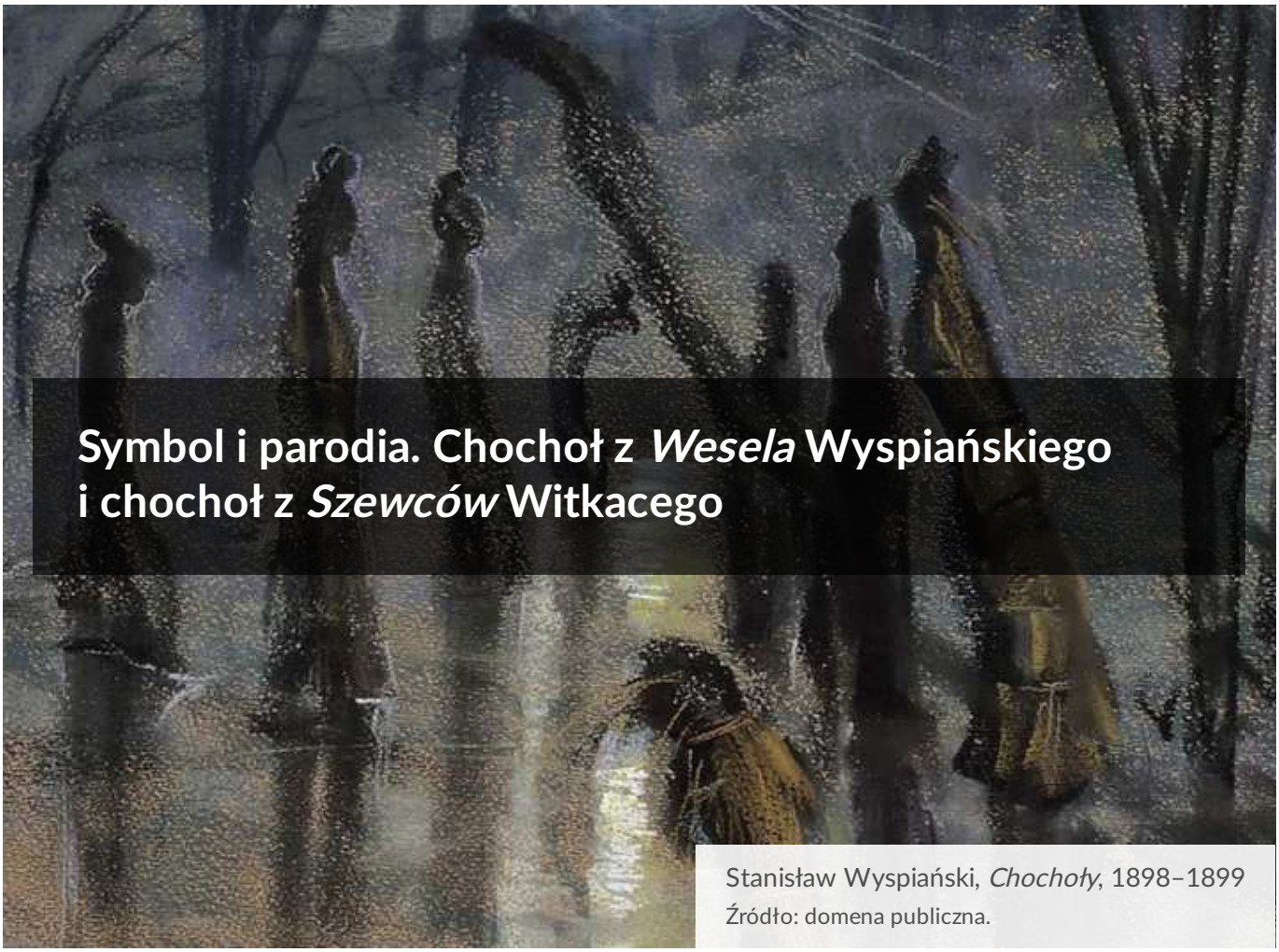

Symbol i parodia. Chochoł z *Wesela* Wyspiańskiego i chochoł z *Szewców* Witkacego

Stanisław Wyspiański, *Chochoły*, 1898–1899
Źródło: domena publiczna.

Chochoł to słomiane okrycie, którego używa się do otulania delikatnych drzew i roślin, by w ten sposób ochronić je przed zimnem. W nieoczekiwany sposób chochoł stał się istotnym motywem w polskiej sztuce. Najpierw pojawił się na obrazie namalowanym przez Stanisława Wyspiańskiego, który wprowadził go później do swojego wielkiego dramatu – *Wesela*. Do sztuki młodopolskiego autora nawiązał później Witkacy, umieszczając w *Szewcach* chochoła w zupełnie innym kontekście niż w pierwowzorze.

Twoje cele

- Porównasz wizerunek chochoła w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego i w *Szewcach* Witkacego.
- Wskażesz powiązania między narodowym dramatem Wyspiańskiego a jego obrazem *Chochoły*.
- Wymienisz funkcje aluzji literackiej w *Szewcach* Witkacego.

Przeczytaj

Chochoł malarski i literacki

Chochoł w *Weselu*

20 listopada 1900 r. w Bronowicach Małych pod Krakowem odbyło się wesele literata Lucjana Rydla z Jadwigą Mikołajczykówną. Uroczystość ściągnęła do wsi wielu przedstawicieli krakowskiego życia artystyczno-literackiego. Stają się także kanwą *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego. W dramacie motyw chochoła został powtórzony kilka razy i odgrywa bardzo ważną rolę.

Lucjan Rydel z żoną Jadwigą i dziećmi. Fotografia z ok. 1910 r.
Źródło: domena publiczna.

W didaskaliach dramatu Wyspiańskiego pojawia się informacja o tym, że w sadzie, w mroku, deszczu i słocie stoi krzew róży okryty słomą przed zimowym chłodem. Chochoł pojawia się w ważnych punktach każdego aktu, puentując je. Słomiana postać otwiera korowód gości z zaświatów, zamyka również akcję *Wesela*. Jego postać jest wieloznaczna. Dopatrywano się w nim przede wszystkim symbolu niemocy i bezwładu narodu niezdolnego do czynu, ale jednocześnie widziano zapowiedź lepszej przyszłości i odrodzenia. Nie należy zapominać, że chochoł pod swoim słomianym odzieniem skrywa krzak róży, który każdego roku odradza się do nowego życia.

Sensację wzbudził kostium teatralny Chochoła z przedstawienia premierowego w Krakowie. Składał się z dwóch części: z długiego, zakrywającego nogi żupana z rękawami ze zgrzebnego płótna, na który ponaszywano luźne źdźbła słomy oraz z peleryny z wysoką spiczastą kapuzą na głowę, również pokrytą słomą. Nieprzypadkowo jednym z najlepiej rozpoznawalnych zdjęć z tego przedstawienia pozostaje do dziś fotografia przedstawiająca małą Isię (w jej roli Bronisława Janikowska) odganiającą Chochoła (w tej roli Józef Popławski).

Na zdjęciu: Bronisława Janikowska, Józef Popławski. Z realizacji: *Wesele*, 16 marca 1901 – Teatr Miejski (Kraków). Fot. Atelier *„Zofia"*.
Źródło: domena publiczna.

Stanisław Wyspiański

Wesele [fragmenty]

AKT I, SCENA 36

RACHEL
Patrz pan różę na ogrodzie
owitą w chochoł ze słomy;
przed tą pałubą słomianą
poskarżę się mej poezji;
wyznam, jakich się herezji
nasłuchałam;
jak się jęto kąsać, gryźć

mnie, com przyszła zakochana! –
Zmówię chochoł, każę przyść
do izb, na wesele, tu –
może uwierzycie mu,
że prawda, co mówi Rachela.

POETA
Pani na imię Rachela –

RACHEL
Czy to postać rzeczy zmienia?

POETA
Ach, pani się zarumienia; –
cieszę się pani imieniem –
sproś pani, jakich chcesz gości –
imię pani tak liryczne…

RACHEL
Prawda, śliczne –
– a teraz proszę Miłości
wysłuchać. –
Chcę poetyczności
dla was i chcę ją rozdmuchać;
zaproście tu na Wesele
wszystkie dziwy, kwiaty, krzewy,
pioruny, brzęczenia, śpiewy…

SCENA 37

POETA
Panno młoda, myślę sobie,
że co zechcesz, to się stanie:
miłość płonie z lic.

PANNA MŁODA
Jako, jo nie umiem nic;
niby na moje zawołanie?

POETA
Na prośbę i rozkaz twój:
żeś to dzisiaj panna młoda,
jak jaśminy, jak jagoda…

PANNA MŁODA
I o cóz się to rozchodzi,
że pon tylo się spodziwo
po mnie?

POETA
Ty dzisiaj jesteś szczęśliwą,
panno młoda – zaproś gości
tych, którym gdzie złe wciórności
dopiekają – którym źle –
których bieda, Piekło dręczy,
których duch się strachem męczy,
a do wyzwoleństwa się rwie.

PANNA MŁODA
I po cóż te z Piekła duchy?

POETA
Niechaj przyjdą na podsłuchy,
na Wesele, gdzie muzyka…

SCENA 38

POETA
Ach! pan młody! – ty pan młody!
Słuchaj, przecie ty poeta
i ty dzisiaj sprawiasz Gody!

PAN MŁODY
Ja szczęśliwy, do gospody
sprosiłbym tu cały świat:
takim rad, takim rad.

POETA
Zaprośże tego chochoła;
tam za oknem skrył się w sad.

PAN MŁODY
Cha cha cha – cha cha cha,
przyjdź, chochole,
na Wesele,
zapraszam cię ja, pan młody,
wraz na gody
do gospody!

PANNA MŁODA
Jest na tyle jeść i pić,
mozes sobie z nami kpić!

PAN MŁODY
Dla nas samych dość za wiele;
przyjdź, chochole,
na Wesele!

PANNA MŁODA
Przyjdze, przyjdze, jak mos wole!

POETA
Cha cha cha…

PANNA MŁODA
Cha cha cha!
Skoro północ zacznie bić,
do nas tu na izbę przydź.

PAN MŁODY
Cha cha cha!

POETA
Cha cha cha…

PANNA MŁODA
Cy on nos tyz posłucha,
bo to głucho psiajucha.

PAN MŁODY
Sprowadź jeszcze, kogo chcesz,
ciesz się z nami,
ciesz Godami!

PANNA MŁODA
Ciesz się, ciesz!

PAN MŁODY
Cha cha cha,
czy on nas też posłucha – ?

AKT II, SCENA 3

CHOCHOŁ
I. Kto mnie wołał,
czego chciał –
zebrałem się,
w com ta miał:
jestem, jestem
na Wesele,
przyjedzie tu
gości wiele,
żeby ino wicher wiał.
II. Co się w duszy komu gra,
co kto w swoich widzi snach:

czy to grzech,
czy to śmiech,
czy to kapcan, czy to pan,
na Wesele przyjdzie w tan.

ISIA
Aj, aj, aj – aj, aj, aj,
a cóz to za śmieć?!
[…]
Huś ha, na pole,
głupi śmieciu, chochole!
[…]

CHOCHOŁ
Kto mnie wołał,
czego chciał…

ISIA
A, słomiany nygusie,
wynocha, paralusie!

CHOCHOŁ
Ubrałem się, w com ta miał […]

AKT III, SCENA 37

CHOCHOŁ
To ich Lęk i Strach tak wzion,
posłyszeli Ducha głos:
rozpion się nad nimi Los.

JASIEK
Tak się męcą, pot z nich ścieko,
bladość lica przyobleko; –
jak ich zwolnić od tych mąk?

CHOCHOŁ
Powyjmuj im kosy z rąk,
poodpasuj szable z pęt,
zaraz ich odejdzie Smęt.
Na czołach im kółka zrób,
skrzypki mi do ręki daj;
ja muzykę zacznę sam,
tęgo gram, tęgo gram.

JASIEK
który był uczynił rzecz Ka te kosy złożyć – – ?

CHOCHOŁ
W kąt.

JASIEK
ciska za piec drzewca Nik ich ta nie najdzie stąd.

CHOCHOŁ
Ze skałek postrzepuj proch
i ciś je w piwniczny loch.
Lewą nogę wyciąg w zad,
zakreśl butem wielki krąg;
ręce im pozałóż tak:
niech się po dwóch chycą w bok;
odmów pacierz, ale wspak.
Ja muzykę zacznę sam,
tęgo gram, tęgo gram:
będą tańczyć cały rok.
[…]

JASIEK
jest teraz kontent a dziwuje się Tyle par, tyle par!

CHOCHOŁ
Tańcuj, tańczy cała szopka,

a cyś to ty za parobka?

JASIEK
ręką do czoła, jakby se chciał na ucho nasunąć czapki
Kajsi mi się zbyła copka –
przeciem druzba, przeciem druzba,
a druzbie to w copce służba.

CHOCHOŁ
w takt się chyla a przygrywa
Miałeś, chamie, złoty róg,
miałeś, chamie, czapkę z piór:
czapkę wicher niesie,
róg huka po lesie,
ostał ci sie ino sznur,
ostał ci sie ino sznur.

Kogut pieje

Źródło: Stanisław Wyspiański, *Wesele [fragmenty]*, oprac. Jan Nowakowski, Wrocław 1981, s. 84–257.

Chochoł w *Szewcach*

Po wielu latach Chochoł, zapożyczony bezpośrednio z *Wesela*, powróci w innej sztuce dramatycznej – w *Szewcach* Stanisława Ignacego Witkiewicza. W spisie osób tego dramatu widnieje precyzyjne określenie typu postaci-osoby: „Chochoł z *Wesela* Wyspiańskiego". Jest to typowy przykład aluzji literackiej, którą zwykle stosuje się w celu artystycznego bądź znaczeniowego sfunkcjonalizowania wybranego motywu, obrazu, pojęcia lub postaci literackiej w nowej strukturze utworu. Tak definiowana aluzja literacka jest również przejawem stylizacji. Przywołana w *Szewcach* postać Chochoła osadza sztukę w nowym kontekście i tworzy napięcie między sensami obu utworów.

Wobec wzajemnego oddziaływania *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego oraz *Szewców* Stanisława Ignacego Witkiewicza konieczna staje się zarówno reinterpretacja Chochoła z symbolicznego dramatu Wyspiańskiego, jak również nowe ukształtowanie się znaczenia semantycznego dramatu groteskowego Witkiewicza. Oba dzieła są również dowodem ogromnej żywotności tego motywu w polskim dramacie XX w.

Wesele i *Szewców* łączą także – obok postaci chochoła – zaskakujące okoliczności związane z ich teatralnymi prapremierami. *Wesele* Wyspiańskiego po raz pierwszy odegrano przed

publicznością 16 marca 1901 r. w Teatrze Miejskim w Krakowie. Spektakl rozpoczynał się o godzinie 19, a kończył znacznie po 22. We wspomnieniach naocznych świadków tych wydarzeń pozostały chwile kończące całe przedstawienie, gdy wszyscy siedzieli w teatrze jak skamieniali. Dopiero kilka chwil później rozległy się głośne, zbiorowe oklaski i owacje. Równie zaskakująco zakończyła się prapremiera *Szewców* Witkiewicza z 12 października 1957 r. w reżyserii Zygmunta Hübnera. Dramat grany na Scenie Kameralnej Teatru Wybrzeże w Sopocie na trwałe wpisał się w dzieje polskiej sceny teatralnej. *Szewcy* zostali zdjęci przez cenzurę zaraz po pierwszej publicznej prezentacji i do dziś toczy się dyskusja, czy była to właściwa prapremiera dramatu Witkiewicza, czy raczej próba generalna, na którą po prostu zaproszono publiczność.

Stanisław Ignacy Witkiewicz

Szewcy

AKT III

KSIĘŻNA

woła, mówiąc po rosyjsku, „nieistowym" głosem

Oto wołam was „nieistowym", jak mówią Rosjanie – polskiego słowa na to nie ma – głosem mych nad-bebechów i krużganków ducha przeszłego i zatraconego, w tych bebechach wylęgłego: ukorzcie się przed symbolem wszechmatry – czyli raczej suprapanbabojarchatu! On wybuchnie lada chwila. Bo wy, mężczyźni, możecie zgnić nagle: zamienić się w kupkę płynnej zgnilizny, jak pan Waldemar w nowelce tego nieszczęśnika Edgara Poe. Wy pykniczejecie: wasi schizoidzi wymierają – wasze schizoidki mnożą się. O – dowód, że Sajetanowi dali po łbie, a Puczymorda będzie żarł langusty – to symbol – póki będzie ruszał usty i żołądka władał spusty. Mężczyźni babieją – kobiety en masse mężczyźnieją. Przyjdzie czas, że może zaczniemy się dzielić jak komórki, w nieświadomości metafizycznej dziwności Bytu! Hurra, hurra, hurra!

Czeladnicy i Puczymorda pełzną ku niej na brzuchach. Scurvy rwie się z łańcucha, jak wściekły, wśród brzęku i skowytów. Sajetan wstaje i ku niej się też obraca, jak Wernyhora jaki. Nagle chochoł wstaje i staje nieruchomo. Lekka konsternacja wśród pełznących: wszyscy, nie wstając, oglądają się na chochoła.

PUCZYMORDA
tubalnym głosem
My, pełznący, jesteśmy z lekka skonsternowani, że chochoł wstał. Co to znaczy? Nie chodzi o rzeczywistość – jechał ją sęk – ale co to znaczy w wymiarach wieszczych, powyspiańskich, w tym powyspiańskim gmachu myśli narodowej zaludnionym przez tłumy szalbierzy i wykładaczy pism, które nic nie znaczą i są tylko artystyczną fantazją: napięciem dynamicznym dla Czystej Formy w teatrze – czy ja mówię bez sensu?

Chochoł podchodzi do piedestału. Spada z niego strój chocholi i okazuje się, że to jest Bubek we fraku.

BUBEK-CHOCHOŁ *mizdrząc się do Księżnej.*
Pani Ireno: pani się tak ślicznie śmieje – ta chodźmy na dancing – ta chwila, co nigdy nie wróci, i to urocze, bajkowe tango – ta słowo daję…

SAJETAN
Jak Wernyhora jaki bede gadał jeszcze długo dość. Ale gdzie ta. Oto staje wszechbabio – trochę z ruska; z akcentem na ostatnią głoseczkę najmilejszą – nawet ona mi się podoba – jeśli nie zdążę skonać przed zapadnięciem nocy i kurtyny, to wiedzcie, że nim palta w waszych zachranych garderobach odebrać zdążycie, ja już żyć nie będę – to jest więcej niż pewne. Mam dziurę od siekiery we łbie i dziury od kul w brzuchu i mózgu poprzez ucho…
Bełkot jego trwa dalej.

Źródło: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy*, [w:] tegoż, *Dramaty*, wybór Konstanty Puzyna, Warszawa 1979, s. 438–439.

Słownik

aluzja literacka

(fr. *allusion* < łac. *alludere* – aluzja) – odwołanie w tekście literackim do innego tekstu lub stylistyki zasygnalizowane tak, aby mogło zostać zidentyfikowane przez czytelnika

groteska

(wł. *grottesca*) – estetyka oparta na połączeniu w obrębie jednego dzieła elementów sprzecznych, np. komizmu i tragizmu i przejaskrawieniu elementów świata przedstawionego

matriarchat

(gr. *matēr* – matka, *arche* – władza, początek) – ustrój polityczny i społeczny, w którym władza sprawowana jest przez kobiety; pojęcie używane najczęściej w badaniach nad strukturą pierwotnych społeczeństw

metafizyka

(gr. *τα μετα τα φυσικά*, *ta meta ta physika* – to, co ponad fizyką) – jedna z głównych dyscyplin filozofii rozważająca ogólne własności bytu i ostateczne przyczyny rzeczy; w potocznym rozumieniu oznacza wszystko to, co wybiega poza możliwość naukowego wyjaśnienia

parodia

(gr. *parōidía* – komiczna przeróbka poważnego utworu) – świadome naśladowanie danego wzorca literackiego (dzieła, stylu, gatunku), które dzięki celowemu wyostrzeniu jego cech formalno-stylistycznych oraz zmianie tematycznej i ideowej (parafraza) prowadzi do efektów ludycznych, satyrycznych lub polemicznych. Parodia jako odmiana stylizacji, tzn. jako komiczne (lub tylko krytyczne) naśladowanie wyrazistych i rozpoznawalnych wzorców stylistycznego ukształtowania wypowiedzi jest ważną techniką artystyczną, występującą w całych dziejach nowożytnej literatury (na podstawie PWN)

pyknik

w typologii budowy ciała niemieckiego psychiatry Ernsta Kretschmera osoba otyła, niskiego lub średniego wzrostu, skłonna do czasowych wahań nastroju

realizm

(fr. *réalisme*) – w literaturze prąd spopularyzowany w prozie II połowy XIX wieku, dążący do jak najwierniejszego odzwierciedlenia świata znanego czytelnikowi z codzienności. Realiści opisywali wydarzenia, bohaterów i ich egzystencję w sposób reprezentatywny dla przedstawianej w utworze grupy społecznej

reinterpretacja

(łac. *re* – przedrostek oznaczający „znowu", „ponownie"; *interpretatio* – interpretacja) – ponowna interpretacja tekstu literackiego lub dzieła sztuki, odmienna od tradycyjnej, zakorzenionej w kulturze

reminiscencja

(łac. *reminiscentia*) – wspomnienie rzeczy, spraw minionych i refleksje z nimi związane, także motyw lub scena nawiązujące do motywów lub scen już istniejących w innych dziełach

schizoid

w typologii budowy ciała niemieckiego psychiatry Ernsta Kretschmera osoba o wątłej budowie ciała ze skłonnościami do koncentrowania się na sobie

symbol

(gr. *sýmbolon*) – wieloznaczny, postrzegany zmysłowo odpowiednik jakości niemających określenia w systemie językowym, opierający się na sugerowaniu wzruszeń i nastrojów, w przeciwieństwie do alegorii nie posiadający utrwalonego w kulturze znaczenia

symbolizm

(gr. *σύμβολον*, *sýmbolon* – symbol)– kierunek w sztuce zapoczątkowany przez poetów francuskich w II połowie XIX wieku, zakładający rezygnację z bezpośredniego opisu emocji, opierający się na sugerowaniu wzruszeń i nastrojów, operujący wieloznacznymi symbolami w celu wyrażenia treści, które nie mają określenia w systemie językowym

Animacja

Polecenie 1

Porównaj malarską wizję chochołów z literackim motywem słomianej otuliny róży z *Wesela*. Sformułuj wypowiedź pisemną.

Polecenie 2

Wskaż innych artystów, którzy umieszczali w swoich utworach aluzje do własnej twórczości, i wyjaśnij, na czym polegały te nawiązania.

Film dostępny pod adresem https://zpe.gov.pl/a/DAZG81O62

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Stanisław Wyspiański, Chochoły.

Audiobook

Chochoł sparodiowany

Audiobook można wysłuchać pod adresem: https://zpe.gov.pl/b/PyQgVIAlp

Chochoł sparodiowany

Chochoł z Wesela pojawia się w Szewcach w finałowej scenie aktu III. Dramat ten - ostatnia sztuka Witkiewicza, powstająca przez niemal siedem lat, pomiędzy rokiem 1927 i 1934 - należy do XX-wiecznego gatunku dramatu groteskowego, który za podstawowy środek scenicznej ekspresji uznaje deformację świata przedstawionego. Wobec tego niemożliwe staje się analizowanie sytuacji oraz postaci tego dramatu w konwencji realistycznej. W Szewcach podważony zostaje porządek przyczynowo-skutkowy opisywanej sytuacji dramatycznej. Akcja sztuki nieustannie się załamuje, rwie, tworząc jedynie pretekst dla wypowiedzi bohaterów utworu. W ten sposób pojawia się również postać Chochoła zapożyczona z dramatu Wyspiańskiego. Chochoł odsyła odbiorcę sztuki Witkiewicza bezpośrednio do twórczości Wyspiańskiego, jego Wesela oraz pewnej koncepcji dramatycznej, którą ta sztuka prezentuje. Postać staje się teatralnym znakiem przeszłości. W sztuce Witkacego nie pełni już tej samej funkcji estetycznej, którą pełniła w pierwowzorze. Nie jest symbolem narodowego marazmu, niemocy bądź nieuchronnego odrodzenia narodu polskiego. Dramat Witkacego wyrasta wprawdzie z młodopolskiej koncepcji dramatu symbolicznego, lecz ową koncepcję przekracza, proponując nowoczesną formułę dramatu groteskowego. Zabieg deformacji postaci Chochoła dokonany przez Witkiewicza bliski jest konwencji parodii, ważnej dla dramatu groteskowego. Dawny Chochoł zmienia się na naszych oczach w żywą i konkretną postać. W didaskaliach czytamy, że, kiedy Chochoł podchodzi do stojącej na piedestale Księżnej, "spada z niego strój chocholi i okazuje się, że to jest Bubek we fraku". Ważna jest zatem nie sama postać Chochoła, ale jego znacząca metamorfoza. Ożywiona słomiana pałuba z Wesela staje się u Witkiewicza typowym młodzieńcem, który za pieniądze dotrzymuje towarzystwa starszym paniom w czasie tanecznych zabaw. Tym samym dawny Chochoł traci swoje symboliczne znaczenie i moc, stając się sceniczną personifikacją czysto cielesnej strony człowieka. W obu dramatach scena, w której pojawia się postać Chochoła, pozornie tylko wydaje się podobna. U Wyspiańskiego Chochoł inicjuje bezwolny taniec osób zgromadzonych w bronowickiej chacie. U Witkiewicza natomiast Chochoł-Bubek zaprasza na dancing Księżnę Irenę. Na tym jednak podobieństwo się kończy. Symbol niemocy bądź odrodzenia z Wesela zostaje przekształcony przez Witkiewicza w znak groteski. Niemal

cała scena z Chochołem jest w dramacie Witkacego jawną parodią samego Wesela. Chochoł-Bubek okazuje się tylko człowiekiem poddanym biologicznym instynktom. Chochoł-symbol traci więc swoje transcendentne znaczenie, stając się parodią podniosłych idei sztuki Wyspiańskiego.

Polecenie 1

Wynotuj funkcje aluzji literackiej w dramacie *Szewcy* Witkacego.

Polecenie 2

Napisz rozprawkę, w której dokonasz interpretacji motywu chochoła w sztuce Witkiewicza.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz
Przedmiot: Język polski

Temat: Symbol i parodia. Chochoł z *Wesela* Wyspiańskiego i chochoł z *Szewców* Witkacego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

7) rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura obowiązkowa

29) Stanisław Wyspiański, Wesele;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

6) rozpoznaje w utworach literackich konwencje: baśniową, oniryczną, turpistyczną, nadrealistyczną, postmodernistyczną;

10) rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;

11) porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego;

12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

7) zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności.

Lektura obowiązkowa

21) Stanisław Ignacy Witkiewicz, Szewcy;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne. Uczeń:

- porównuje wizerunki chochoła w *Weselu* S. Wyspiańskiego i *Szewcach* S. Witkiewicza;
- opisuje związek między dramatem Wyspiańskiego a jego obrazem *Chochoły*;
- wyjaśnia sens reinterpretacji symbolicznego znaczenia chochoła dokonanej przez Witkacego;
- wskazuje, na czym polega aluzja literacka zastosowana w *Szewcach*,
- redaguje tekst o charakterze argumentacyjnym.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć**. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Symbol i parodia. Chochoł z *Wesela* Wyspiańskiego i chochoł z *Szewców* Witkacego". Uczestnicy zajęć zapoznają się z utworami literackimi w e-materiale: fragmenty *Wesela* oraz *Szewców*. Przygotowują się do omówienia tekstów, szukając informacji na temat ważnych kontekstów, np. biograficznego i historycznoliterackiego. Wybrane osoby mogą zebrać potrzebne wiadomości do wstępnego rozpoznania tekstów. Będą pełniły rolę ekspertów. **Aktorska interpretacja.** Chętne lub wybrane osoby przygotowują czytanie fragmentu tekstu dramatycznego z e-materiału: *Wesele* z podziałem na role.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: Wyjaśnij, jak rozumiesz słowa: symbol, parodia.

Faza realizacyjna:

1. **Prezentacje uczniów.** Część właściwa lekcji zaczyna się od prezentacji efektów pracy w domu wybranych uczniów. Pozostali uczniowie zadają pytania prezentującym oraz uzupełniają informacje.
2. **Odczytanie tekstu literackiego z elementami interpretacji aktorskiej**. Wybrane przed lekcją osoby prezentują fragmenty dramatu: *Wesele*. Po uczniowskiej prezentacji pozostała część klasy przedstawia swoje wrażenia dotyczące utworu oraz prezentacji. Uczniowie zapisują swoje wrażenia w formie notatki.
3. **Praca z multimedium**. Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Animacja". Uczniowie po zapoznaniu się z nim dzielą się na grupy i przygotowują odpowiedzi na pytania: 1. „Na podstawie dostępnych materiałów porównaj opis malarskiej wizji Chochołów Wyspiańskiego z literackim motywem słomianej otuliny róży z *Wesela*. Sformułuj wypowiedź pisemną" oraz 2. „Wskaż innych artystów, którzy umieszczali w swoich utworach aluzje do własnej twórczości i wyjaśnij, na czym polegały te nawiązania". Po upływie ustalonego wcześniej czasu przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycje odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do nich lub je uzupełniają. Nauczyciel czuwa nad prawidłowym przebiegiem zadania, udzielając także uczniom informacji zwrotnej.
4. W drugiej części tej fazy lekcji uczniowie indywidualnie wysłuchują audiobooka z e-materiału i wykonują polecenie 1 z tej sekcji.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji i zadaje pytanie podsumowujące zajęcia: Na czym polega reinterpretacja symbolicznego znaczenia chochoła dokonana przez Witkacego w *Szewcach*? Jeśli uczniowie nie są pewni znaczenia terminu „reinterpretacja", nauczyciel prosi, by odwołali się do słownika zamieszczonego w e-materiale.
2. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie" i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
3. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz rozprawkę, w której dokonasz interpretacji motywu chochoła w sztuce Witkiewicza.

Materiały pomocnicze:

- Juliusz Kleiner, *Istota utworu dramatycznego*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, wybór i oprac. Janusz Degler, Wrocław 1988.
- Sławomir Świontek, *Znak, tekst i odbiorca w teatrze*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, pod red. Janusza Deglera, Wrocław 1988.
- Bożena Frankowska, *Encyklopedia teatru polskiego*, Warszawa 2003.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Animacja” do podsumowania lekcji.
- Animacja może zostać wykorzystana także w innych lekcjach na temat *Wesela.*